

ALEŠ ČERIN

Kje je moja meja med dovolj in odveč

Nekdo je zapisal: "Živeti moramo preprosto, da bi drugi lahko – preprosto živeli." V tem kratkem stavku je mogoče odkriti mnogo vprašanj, ki nam ponujajo snov za iskanje odgovorov. Kdo smo tisti, ki moramo živeti preprosto, kaj sploh je preprosto življenje, koliko preprosto naj pravzaprav bo in kdo so oni, ki jim s svojim preprostim življenjem lahko omogočimo – živeti?

Slutimo in vemo, pa vendarle si ne priznamo odkrito in na glas, da smo "mi", ki bi morali živeti preprosto, pač prebivalci razvitega dela sveta. Ljudje, ki smo si življenja prenatrpali s stvarmi, ki jih pravzaprav ne potrebujemo, s stvarmi, ki ustvarjajo nered v naših bivališčih. Bivališča, katerih površina se je v zadnjih desetletjih močno povečala, se pri nas praznijo (manj ljudi) in obenem polnijo (s stvarmi). Kot da se nam je zgodilo ravno to, pred čemer nas je Gospod opozarjal v Peti Mojzesovi knjigi: "Ko boš jedel do sitega, zidal lepe hiše in v njih prebival, ko se ti bo množilo govedo in drobnica, množilo srebro in zlato in vse tvoje imetje, glej, da se tvoje srce ne prevzame in ne pozabiš Gospoda, svojega Boga, ki te je izpeljal iz egiptovske dežele, iz hiše sužnosti." (5 Mz 8, 12-14.)

Oni drugi, ki bi lahko živeli (pa recimo raje živeli bolj dostojanstveno), če bi mi bolj preprosto živeli, so pa seveda oni tam južno in vzhodno. Oni, ki živijo pod pragom absolutne

revščine, ki jo je kot suho dolarsko številko definirala Svetovna banka (z manj kot 1,25 \$ na dan). Oni, ki svojih bivališč ne polnijo s stvarmi, pač pa z ljudmi. Ravno obratno kot mi torej. In mi jim že zavidamo ljudi, oni pa verjetno nam stvari. Paradoksalno.

KAKO SE JE ZAČELO?

Ko je Bog ustvaril človeka po svoji podobi (Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, po Božji podobiga je ustvaril, moškega in žensko je ustvaril; 1 Mz 1, 27), jima je naročil, naj bosta rodovitna, naj si Zemljo podvržeta in ji zagospodujeta ("Bodita rodovitna in množita se, napolnita zemljo in si jo podvrzita; gospodujta ribam v morju in pticam na nebu ter vsem živalim, ki se gibljejo po zemlji!"; 1 Mz 1, 28). Videti je, da smo ljudje tole božje naročilo vzeli zelo zares in zastavili razvoj dobesedno kot gospodovanje v najslabši možni obliki, kot neusmiljeno izkoriščanje naravnih virov.

Verjetno zaradi te naravnosti smo uvedli antropocentrični pogled na svet, kjer je človek krona Stvarstva, ločen od in nadrejen vsemu drugemu na Zemlji. To nas je – tako kaže – vodilo v razumevanje Stvarstva, kjer nam ni škoda, če kakšna rastlinska ali živalska vrsta in habitat preprosto izginejo.

A že kmalu po opisu stvarjenja sveta je opisano, da nas je Stvarnik postavil v edenski vrt in nam je poleg možnosti obdelovanja dal tudi odgovornost za varovanje (GOSPOD Bog je vzel človeka in ga postavil v edenski vrt, da bi ga obdeloval in varoval; 1 Mz 1, 15). A tisto o varovanju in posledično toliko večji odgovornosti za Stvarstvo smo kar spregledali, vendar nas to odgovornosti pred Njim seveda ne razvezuje, četudi Ga zanikamo. In tudi posledic ne-varovanja smo deležni (in če se ne spremenimo, jih bomo še bolj).

Celo naravnost na človeka (antropocentričnost) pravzaprav niti ni dosledna, ker bi sicer poskrbeli za vse ljudi in ne bi poznali lakote, brezdomstva, revščine. Philip Sherrard bolj kot o antropocentričnosti govori o "jaz-centričnosti" ali kot pravi - skrajnem individualizmu, ko ne samo druga živalska vrsta, rastlina, življenjski prostor, pač pa tudi drugi človek za nas izgublja pomembnost. Sherrard gre še dlje, ko pravi, da smo izgubili občutek svetosti drugega, zavedanje, da je vsako življenje sveto. Ta občutek bo treba znova poiskati.

KO NI VEČ PRIČAKOVANE GOSPODARSKE RASTI

Premaknimo se od stvarjenja sveta kar v naše obdobje, v prejšnje stoletje, ko se je v petdesetih letih, v desetletju po drugi svetovni vojni, produkcija dobrin zelo povečala. Ljudje, še navajeni naravnosti 'zategovanja pasov', preprosto niso dovolj trošili, da bi gnali primerno gospodarsko rast. V skladiščih so se povečale zaloge in nekaj je bilo treba storiti.

Ameriški ekonomist Viktor Lebow se je leta 1955 v svojem članku "The Real Meaning of Consumer Demand" odzval takole: "Naše

strahotno produktivno gospodarstvo zahteva, da spremenimo potrošnjo v način življenja, da preoblikujemo nakupovanje in uporabo dobrin v ritual, da iščemo duhovno zadovoljitev in zadovoljitev svojega ega v potrošnji. Merilo družbenega statusa, družbene sprejetosti, prestiža je treba poiskati v vzorcih naše potrošnje. ... Stvari je treba vedno hitreje potrošiti, zažgati, izrabiti, zamenjati in zavreči. Imeti moramo ljudi, ki vedno bolj kompleksno jedo, pijejo, se oblačijo, vozijo, živijo, in tako bomo dosegli vedno dražjo potrošnjo."

DUHOVNA ZADOVOLJITEV V POTROŠNJI

Pomenljivo in zastrašujoče zveni tale manifest potrošništva, ki pa se je v praksi dobro prijel. Tako banalni dejavnosti, kot je nakupovanje osnovnih življenjskih dobrin, je bilo treba dodati dimenzijo rituala, zadovoljevanja ega posameznika in celo duhovno dimenzijo. Namesto obiskovanja svetišč smo začeli (tudi) sedmi dan pravzaprav obiskovati trgovska središča, namesto zadovoljevanja ega v dimenziji biti smo ga začeli iskati v lastništvu stvari, torej v dimenziji imeti.

Za uresničevanje koncepta potrošništva je bilo treba izumiti tudi nove pristope k vzgoji otrok. Tako smo razvili permissivno vzgojo, katere rezultati so odvisni ljudje. Odvisni od čim več stvari, tudi ljudi, čim dlje v svoje življenjsko obdobje. Odvisni ljudje seveda s svojimi strahovi vzgajajo svoje otroke k še večji odvisnosti, kar nas vodi v zlovešči krog, ki ga bo težko presekati.

Potrošniška družba potrebuje ljudi, ki ne razmišljajo, ali kot pravi Branko Cestnik v predavanju Mladi in apatičnost: "Logično je, da v razmerah porabništva, blagostanja rabimo človeka, ki ne razmišlja, da ta sistem funkcionira." Za funkcioniranje družbe, utemeljene na stalni gospodarski rasti, posledično na potrošništvu, torej ne potrebujemo človeka, ki zna prave stvari (Boga) postavljati na prvo mesto, pač pa malikovalca materialnega, iskalca užitka v materialnem. Da se pride do denarnice, je treba človeku vzeti - tako Cestnik - dušo.

DRUŽBA UNIČEVANJA IN "STRANMETANJA"

V citatu ekonomista Lebowa, kjer nas mož napoti k temu, da je treba stvari "vedno hitreje potrošiti, zažgati, izrabiti, zamenjati in zavreči", je zaznati napoved našega odnosa do stvari, ki jih je treba še dobre in v čim večjih količinah čim prej spraviti iz obtoka. Da se naredi prostor novim. Za to smo si izmislili vse mogoče poti.

Eno od njih dobro ilustrira stavek "Izum je mati potrebe", ko izumi vodijo v nove, doslej še nepoznane človekove potrebe, ki si jih kreatorji udobnega življenja stalno izmišljajo in preko marketniške industrije spretno lansirajo v družbo. Sorodnica te naravnosti je

marketinško ustvarjanje nezadovoljstva s prav vsem, kar človek je (telo, počutje, občutki). Posledica je zadovoljevanje izmišljenih potreb in iskanje zadovoljstva z nakupovanjem stvari in storitev.

Drugo je svet mode, ki nas vsaj dvakrat letno spodbuja, da še dobro oblačilo zavžemo, ker se je pač stilska naravnost ali modnost barv nekoliko spremenila. Če stvar ne pride iz mode, si je bilo treba izmisliti takšno proizvodnjo, da se stroj/naprava čim prej pokvari, kar, kombinirano z dragimi rezervnimi deli in storitvami servisiranja, pomeni, da se večinoma še dobrih strojev ne izplača popravljati, in zato kupimo nove.

Pod pretvezo večje varnosti hrane smo si izmislili varnostne standarde (HACCP), ki sami

*Ne obsojaj svojega bližnjega, dokler se ne znajdeš v njegovem položaju.
Ne govori o kaki stvari, da je nerazložljiva, kajti na koncu vendarle postane
razložljiva. Ne govori: Ko bom imel čas, se bom učil – morda nikoli ne boš imel
časa. (Izreki očetov 2:5)*

Foto: Samo Skralovnik

po sebi niti niso slabi, a jih apliciramo tako, da nas silijo, da še dobro in uporabno hrano zavržemo. V letu 2011 smo na svetu zavržli ali izgubili v procesu proizvodnje 1,3 milijarde ton hrane, kar pomeni tretjino svetovne proizvodnje. V razvitem svetu to pomeni okoli 280 kg na prebivalca, od tega 90 kg zavržemo potrošniki že po nabavi. Poleg tega hrano in vsakršno blago v procesu proizvodnje pretirano ovijamo v zaščitno embalažo, seveda za enkratno uporabo, ki povzroči ogromne količine smeti in hrano draži.

KONCEPT PROSTOVOLJNE PREPROSTOSTI ALI ISKANJE TOČKE DOVOLJ

Na praktično vseh področjih življenja bi lahko opazili naravnosti, ki nam jih je vizionarsko načrtal ekonomist Lebow in ki so se v pretekla stoletja spremenile v standard življenja razvitega dela sveta.

Rešitev iz te naravnosti našega dela sveta seveda ni preprosta, ker je pač v smeri "plavanja proti toku". To pa ni lahko, še posebej ne za nas, ki smo se v procesu vzgoje nekaj generacij že tako "scrkljali", da nam je napor odveč.

Tudi jasnih opozoril, ki nam jih predstavljajo znanstveniki (npr. segrevanje Zemlje), ne jemljemo resno in se slepimo, da še ni tako hudo.

Poleg tega se zdi, da je naravna drža današnjega človeka iskanje rešitev zunaj sebe. Najprej pomislimo pač na rešitve, ki bi jih morala prinesiti mednarodna skupnost, ki se sicer stalno sestaja, pa se malo ali nič konkretnega ne dogovori, ali vsaj država in veliki onesnaževalci (podjetja). Na nas same, posameznike, ki imamo v rokah resnično moč, a se je ne zavedamo, najraje kar pozabimo.

Kljub temu - se mi zdi - se počasi budi zavedanje, da resnične in trajne spremembe lahko prinese le množica zavzetih posameznikov s svojimi zavestnimi, vsakodnevnimi odločitvami za plavanje proti toku. Veliko posameznikov torej, ki bi se prostovoljno in

zavestno odločili iskati preprostejše izbire v svojem družinskem, poslovnem ter civilno-družbenem okolju, ki bi bili sposobni videti povezave med svojimi osebnimi odločitvami in globalnimi posledicami in se dejavno vključiti v politično odločanje za sistemske spremembe, bo spremenilo naravnost družbe v smeri manjše porabe dobrin. Verjamem, da na ta način lahko preidemo iz industrijske družbe, preko družbe znanja, v družbo modrosti, kjer bodo dobrine bolj pravično porazdeljene med skupnostmi in tudi generacijami.

Zavedanje o pomenu posameznikovih vsakodnevnih odločitev lahko sedaj v dobi interneta, preko objav na osebnih medijih (blog) in preko družabnih omrežij (Facebook, Twitter), neverjetno hitro in uspešno širimo v svet. S tem oblikujemo naravnosti in počasi spreminjamo navade vedno večje množice ljudi. Sčasoma, verjamem, bo množica ljudi zrasla in takrat bo mogoče pričakovati, da bomo izvolili politične predstavnike, ki bodo imeli legitimnost za spremembe na zakonodajnem področju.

Rešitev leži torej v konceptu prostovoljne preprostosti, ki bi jo definirali kot vsakodnevno držo posameznika, da se prostovoljno in zavestno odreče pretirani uporabi naravnih virov. Videti je, da je ta definicija zelo "spolzka", predvsem zaradi pojma 'pretirano', ki si ga gotovo lahko vsakdo razlaga po svoje. Res je tako in prav je tako. Zato pa se stvar imenuje prostovoljna preprostost. Vsakdo sprejema svoje vsakodnevne odločitve, zato naj išče svojo pot, brez prisile in primerjanja z drugimi. Takoj, ko se začnemo primerjati z drugimi ali ocenjevati druge, se zapletemo v krog "saj vsi tako delajo" ali "jaz sem samo drobna milijardinka v populaciji človeštva in moj vpliv ni velik", ter nadaljujemo s pretiranim.

Sveto pismo nam ne daje jasnih navodil, kako se lotiti iskanja točke dovolj, kot bi lahko rekli tudi praktičnemu udeležanju prostovoljne preprostosti. Sicer nas povsem jasno odvrča od iskanja varnosti v materialnem, v "imeti več, kot imam zdaj" ("*Ne nabirajte si*

zakladov na zemlji, kjer uničujeta molj in rja in kjer tatovi vlamljajo in kradejo; nabirajte pa si zaklade v nebesih, kjer jih ne uničujeta ne molj ne rja in kjer tatovi ne vlamljajo in ne kradejo. Kjer je namreč tvoj zaklad, tam bo tudi tvoje srce." (Mt 6, 19-21)), nas opozarja pred skušnjavami bogataškega načina življenja ("Resnično, povem vam: Bogataš bo težko prišel v nebeško kraljestvo. In spet vam povem: Laže gre kamela skozi šivankino uho, kakor bogataš pride v Božje kraljestvo." (Mt 19, 23-24)), a nam pusti odgovornost za vsakodnevno odločanje, za iskanje točke dovolj.

Iskanje točke dovolj, torej odvečnosti, pretiranega, in njegovo postopno odstranjevanje, je pot nenehnega iskanja, na katero pa smo dolžni stopiti tudi zaradi zlatega pravila - nekakšne univerzalne meje, ki določa naš odnos do sočloveka. V Svetem pismu ga imamo zapisanega v proaktivni obliki: *Tako torej vse, kar hočete, da bi ljudje storili vam, tudi vi storite njim!* (Mt,7,12.) Sprašujem se, ali se zlato pravilo nanaša samo na odnos do posameznika. Ali se ga ne bi dalo razumeti tudi precej širše - medskupnostno - nekako takole: *"Tako torej vse, kar naša skupnost želi, da bi ji druga skupnost storila, naj tudi ona stori drugi."* Lahko bi ga prav tako razumeli medgeneracijsko: *"Tako torej vse, kar naša generacija želi, da bi ji predhodna zapustila, naj tudi naša generacija zapusti naslednji" ?*

Še več, čas je, da si kot prebivalec razvitega dela sveta in tudi v luči prilike o talentih

(Mt 25, 14-30) postavim vprašanje: *"Ali imam zato, ker sem se rodil v tem delu sveta in ker so mi bile podarjene sposobnosti, res pravico svojo sicer prisluženo vrednost zapraviti za karkoli in kakorkoli ne glede na posledice za to in druge skupnosti, za sedanjost in bodočo generacijo?"*

Kot prebivalci razvitega dela sveta, ki jim je Bog podaril veliko naravnih danosti in s tem tudi veliko odgovornosti, moramo začutiti moralno zavezo, da iz svojih življenj odvzamemo odvečno, kar je pretirano. Zaradi ljudi v drugem delu sveta, ki takih danosti, kot jih imamo mi, nimajo.

Ni se nam torej treba preseliti v votline, tako kot se je sveti Frančišek pred 800 leti, da bi začeli sukati svoje življenje v preprostejšo smer. Ni nam treba biti znanstvenik, da bi stopili na pot iskanja svoje točke dovolj in definiranja ravnotežja med dovolj in odveč. Iskati in v praksi udejanjati točko dovolj lahko začnemo tako, kot znamo, in toliko, kot zmoremo - že danes.

LITERATURA:

BIBLIJA.net - Sveto pismo na internetu, www.biblija.net.

Bolj preproste izbire - Koliko je zame dovolj?, Aleš Čerin, Socialna akademija – zavod za izobraževanje, raziskovanje in kulturo, 2010.

Blog Preprostost, Aleš Čerin, www.edusatis/preprostost.

Living Compassionate Life, a Christian Perspective, edited and compiled by Michael Schut, Living the Good News, a Division of The Morehouse Group, Denver (CO) 2004.

Wikipedia: en.wikipedia.org/wiki/Victor_Lebow in en.wikipedia.org/wiki/Food_waste.